

N:o 127.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj 1908, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Torestorp n:o 1 i Jönköpings län hörande jordområde jämte rätt till vatten.

(I. A.)

Uti en den 24 april innevarande år till Riksdagen aflåten proposition (n:o 192), hvilken för förberedande behandling öfverlämnats till statsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att ett till förra kaptensbostället $\frac{1}{2}$ mantal Torestorp n:o 1 i Svartorps socken af Jönköpings län hörande, å egendomens strand vid den s. k. Storån eller Ramsjöån beläget, af förste landtmätaren Yngve Ostwald år 1907 kartlagdt område om 6 hektar 16,5 ar jämte kronans rätt till vattnet i nämnda å utefter områdets strand finge från egendomen i vederbörlig ordning afskiljas och försäljas till Nässjö municipalsamhälle med tillträdesrätt den 14 mars 1916 eller dessförinnan å tid, som med vederbörande arrendator af bostället kunde öfverenskommas, mot en köpeskillning, som skulle bestämmas af tre gode män, af hvilka hvardera parten skulle välja en samt den tredje skulle utses af domaren i orten, och under villkor i öfrigt:

att köpeskillingen ej finge bestämmas till lägre belopp än 7,029 kronor 10 öre och skulle å tid, som Kungl. Maj:ts befallningshafvande utsatte, inlevereras till länets ränteri;

att kronan förbehölles rätt dels att afverka all å jordområdet nu växande skog dels ock att såsom ägare till förenämnda egendom erhålla tillträde till vattnet i blifvande damm och i ån för egendomens kreatur;

att municipalsamhället skulle vara skyldigt att, om så påfordrades, uppsätta och för framtiden underhålla stängsel i gränsen mellan jordområdet och kronans mark; samt

att municipalsamhället ensamt vidkändes de med områdets afskiljande samt med köp och lagfart därå förenade kostnader;

dels ock att de medel, som genom ifrågavarande försäljning in-flöte, finge, på samma sätt som köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skog-bärande eller till skogsodling tjänlig mark.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsråds-protokoll anfört följande.

»I en till domänstyrelsen den 3 juni 1907 ingifven skrift har Nässjö municipalsamhälle anfört, bland annat, att municipalsamhället hade för afsikt att i enlighet med ett af löjtnanten i väg- och vattenbyggnadskåren Carl I. Insulander i februari 1907 upprättadt af ritningar åtföljdt förslag låta utföra vattenkraftsanläggning vid Ramsjöholm i Svartorps socken Tveta härad, Jönköpings län, i och för öfverförande från Ramsjöholm till Nässjö af elektrisk ström för kraft och belysning. För ändamålet hade samhället hos vederbörande domhufvande anhållit, att syn måtte utsättas och i öfrigt förfaras i enlighet med föreskrifterna i nådiga förordningen om jordägares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, på det att samhället måtte erhålla tillstånd att utföra anläggningen i fråga och vidtaga de för densamma erforderliga åtgärder med anläggning eller förändring af dammar och reglering af vattenförhållandena i de vattendrag, som af anläggningen komme att beröras. För att vattenkraften vid anläggningen skulle kunna på bästa sätt utnyttjas, vore det emellertid erforderligt, att samhället erhöle rättighet att begagna sig af förra kaptensbostället $\frac{1}{2}$ mantal Torestorp n:o 1 i förenämnda socken tillhörande vatten och vattenrätt i Storån samt att låta uppdämma vattnet därstädes, så att det komme att öfversvämma ett å hemmanets strand vid nämnda å beläget, af förste landtmätaren Yngve Ostwald år 1907 kartlagdt område, innehållande en areal af 6 hektar 16,5 ar och till största delen bestående af betes- och skogsmark. Samhället hade ock, enligt hvad en ansökningen bilagd handling utvisade, af hemmanets arrendator utverkat sig medgifvande härtill under hans arrendetid till den 14 mars 1916 mot en årlig ersättning af 36 kronor för hektar räknadt af det öfver-

svämmade området, hvarförutom arrendatorn jämväl förklarar sig icke hafva något att invända däremot, att municipalsamhället af kronan med full äganderätt förvärfvade ifrågavarande jordområde jämte hemmanet tillhörande vatten och vattenrätt i Storån, i hvilket fall arrendatorn mot rättighet att under sin arrendetid uppbära den stipulerade årliga ersättningen vore villig afstå från nyttjanderätten till såväl jordområdet som vattnet och vattenrätten utan nedsättning i arrendet eller ändring i arrendevillkoren eller något som helst annat vederlag, allt dock under förutsättning att vederbörande myndigheter på ansökan af samhället gäfvade detsamma tillstånd till anläggningen och till vidtagande af de ifrågasatta åtgärderna. För att kunna vinna äganderätt till ifrågavarande område med tillhörande vattenrätt anhölle emellertid municipalsamhället, att styrelsen efter vederbörlig utredning måtte föreslå det pris, som samhället därför hade att betala, samt vidtaga de öfriga på styrelsen ankommande åtgärder, som för försäljningens åvägbringande erfordrades.

Storån eller Ramsjöån utgör en del af den i förenämnda län framflytande Huskvarnaån, hvilken så benämnes under dess lopp mellan sjöarna Ylen och Ramsjön. Vid sitt utlopp ur sjön Ylen bildar ån först ett mindre fall vid Strömsholm, hvarifrån den rinner med ringa lutning ned mot den ungefär 1 kilometer från sistnämnda ställe belägna Torestorps spång, där den börjar falla hastigare ned mot Ramsjöholm. Hela detta fall äges numera af municipalsamhället med undantag af öfversta sträckan på vattendragets vänstra sida, där strand och vatten tillhöra hemmanet Torestorp. Enligt Insulanders utredning innefattar den rad af forsar, af hvilka fallet består, en sammanlagd fallhöjd af omkring 26 meter, däraf på hemmanet Torestorps strand skulle komma omkring 5,3 meter.

Beträffande den ifrågasatta försäljningen förordade i afgifvet yttrande domänintendenten bifall därtill. Jordområdet, som skulle afstås, kunde egendomen utan större skada undvara och vattenkraften kunde ock försäljas, synnerligast då kronan ej ägde strandrätt mer än å ena sidan af ån. Hvad köpevillkoren anginge, borde kronan förbehållas rätt att afverka all å området i fråga växande skog och att därifrån bortföra densamma, hvarjämte vederbörande borde tillförbindas att ej afstänga hemmanets kreatur från vattnet i blifvande damm och i ån. I fråga om priset, så och då samhället ej bjudit något bestämdt sådant, borde ansökningen fullständigast härutinnan.

I anledning af domänintendentens berörda yttrande har municipalsamhället afgifvit påminnelser och därvid, jämte det detsamma förmält

sig icke hafva något att erinra mot de föreslagna villkoren, vidare meddelat, att jordområdet vid af vederbörande häradsrätt den 7 juni 1907 hållen syn af rätten värderats till 2,229 kronor 10 öre, däri inbegripet värdet af den skada, som genom uppdamningen komme att tillskyndas kronans mark, och att samhället låtit Insulander verkställa värdering af vattenkraften, hvilken därvid enligt påminnelseskraften bilagdt instrument uppskattats till ett värde, högt beräknadt, af 4,800 kronor; och har samhället under återopande häraf förklarats sig villigt erlægga den köpeskillning, som af vederbörande myndighet blefve bestämd efter förut i behörig ordning skedd värdering.

Insulander har vid ifrågavarande värdering utgått därifrån, att den del af fallet, som låge utanför hemmanet Torestorps strand, under nuvarande förhållanden kunde lämna en effekt af 50 naturhästkrafter vid lågvatten och 100 naturhästkrafter vid industriellt medelvatten. Den nyttiga effekten skulle då uppgå till 37 hästkrafter vid lågvatten och 75 hästkrafter vid industriellt medelvatten. Genom reglering af ofvanliggande sjöar kunde visserligen vattenmängden uppdrivas något utöfver angifna industriella medelvattenmängd, men utan allt för stora kostnader torde denna ökning icke kunna drivas upp till mer än 30 till 60 procent, motsvarande en effekt af högt räknadt 120 hästkrafter. Efter ett värde af 80 kronor för hästkraft skulle således ifrågavarande del af fallet vara värd 9,600 kronor; och då kronan för hemmanet Torestorp endast ägde ena stranden, skulle således värdet af kronans andel i fallet blifva förenämnda belopp 4,800 kronor.

I utlåtande öfver ifrågavarande värderingar har domänintendenten anført, att det af Insulander uppskattade värdet af vattenfallet per hästkraft syntes alltför lågt med hänsyn till de värden, som numera åsattes vattenfall i andra trakter inom länet, i afseende hvarå domänintendenten erinrade därom, att för ett vattenfall i Emån vid förra hofsmeds-bostället $\frac{1}{2}$ mantal Billstorp i Skede socken, hvilket fall beträffande läge ej vore fördelaktigare än ifrågavarande, värdet per hästkraft uppskattats till 200 kronor. För öfrigt ansåge domänintendenten det med fog kunna framhållas, att värdena å användbara vattenfall komme att höjas, i mån som de alltmer och mer komme att tagas i anspråk för industriella anläggningar med mera. Hvad det af häradsstyrelsen uppskattade värdet af ifrågavarande jordområde med mera vidkomme, vore det enligt domänintendentens mening nöjaktigt.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har anført att, då den egendomen tillhörande vattenkraften vid ifrågavarande ställe icke syntes vara erforderlig för egendomen eller kunna för statens räkning annor-

städes komma till användning, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke hade något att erinra mot den ifrågasatta upplåtelsen på af domänintendenten föreslagna villkor. Lösesumman för vattenkraften syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra bestämmas efter de pris per hästkraft, staten erhållit eller fått betala vid upplåtelse eller förvärf af vattenkraft under jämförliga förhållanden, men om hvilka Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande saknade kännedom.

Järnvägsstyrelsen har förklarat sig icke hafva något att erinra mot ifrågavarande vattenfalls utarrenderande eller försäljning.

Sedan domänstyrelsen hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anhållit om dess yttrande i fråga om storleken och värdet af vattenfallet, har bemälda ämbetsverk med skrifvelse den 24 nästlidna februari öfverlämnat en på dess befallning af t. f. chefen i östra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, kaptenen J. Ekelund verkställd utredning jämte afgifvet yttrande i begärda hänseendet, utvisande att vid industriellt medelvatten tillgänglig vattenkraft i Storån vid Torestorp kunde beräknas till 100 naturhästkrafter, motsvarande 75 effektiva turbinhästkrafter, hvilka värderats till högst 125 kronor per hästkraft. Kaptenen Ekelund har därvid särskildt framhållit, att det vore vanskligt att nu beräkna så högt kraftbelopp som det, hvarifrån Insulander vid sin uppskattning utgått, då man icke visste, huru en framtida sjöreglering kunde utföras eller kunde beräkna kostnaderna därför, samt att det för den skull syntes honom riktigare att beräkna värdet eften den i vattenfallet nu tillgängliga kraften med hänsyn till vanligen förekommande vattenmängd vid industriellt medelvatten.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för sin del ansett erforderligt att rörande nämnda yttrande endast tillägga att, ehuru ett pris af 200 kronor per nyttig hästkraft i allmänhet icke kunde anses oskäligt numera, styrelsen, vid det förhållandet att ifrågavarande staten tillhöriga vattenfallsandel vore för ringa för att med fördel kunna själfständigt utbyggas samt i öfrigt vore mindre gynnsamt belägen, dock funnit sig icke böra afstyrka det af Ekelund föreslagna lägre priset af 125 kronor per hästkraft.

I underdånig skrifvelse den 13 nästlidna mars har domänstyrelsen underställt detta ärende Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och därvid meddelat att ifrågavarande kronoegendom på grund af styrelsens kontrakt den 22 november 1894 och transportresolution den 26 mars 1897 innehafves på arrende af A. F. Rydbeck till den 14 mars 1916 mot en årlig arrendeavgift af 1,100 kronor.

För egen del har domänstyrelsen hemställt, att jordområdet i fråga jämte rätt till vattnet i Storån därinvid måtte från egendomen afskiljas och försäljas till Nässjö municipalsamhälle.

Ehuru jag är af den åsikt, att staten icke i allmänhet bör afhända sig sina vattenfall, anser jag uti förevarande ärende sådana förhållanden vara förebragta, att jag bör förorda bifall till municipalsamhällets framställning. Å ena sidan är det nämligen icke fråga om att utlämna ifrågavarande vattenfallsandel åt den enskilda spekulationen och å andra sidan är den icke af den storlek och belägenhet, att den med fördel kan utnyttjas af staten. Härtill kommer att det är fråga endast om en del af ett långsträckt fall, som för sitt fulla utnyttjande kräver sådana förhållanden, att kraftens uttagande kan koncentreras till en viss punkt, något som ej med fördel kan ske, med mindre samhället kan vinna dispositionsrätt öfver det hela.

Vidkommande villkoren för upplåtelsen anser jag, att sådana bestämmelser böra träffas, att köpeskillingen komme att bestämmas af gode män. Vidare bör förbehåll göras om förenämnda vattenservitut och om afverkningsrätt till skogen å det jordområde, som skulle ingå i köpet, äfvensom föreskrift meddelas om skyldighet för municipalsamhället att, om så påfordras, uppsätta och för framtiden underhålla stängsel i gränsen mellan jordområdet och kronans mark.»

Utskottet hemställer,

att förevarande proposition må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 8 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.
